

Preek eredienst MKOG 17 mei 2026

voorganger: Tom Boesten

Inleiding bij de lezingen:

De zondag tussen Hemelvaart en Pinksteren heet Wezenzondag. De dagen tussen Hemelvaart en Pinksteren zijn een tijd van verlatenheid voor de leerlingen van Jezus. Jezus is definitief weg uit hun midden en ze zijn op zichzelf aangewezen. Moeten ze terug naar de tijd voordat ze Jezus kenden, en hun oude leven weer oppakken? Of moeten ze verder gaan met wat ze van hem geleerd hebben, en hun leven definitief omgooien? Ze hebben de belofte gekregen dat er een helper komt, maar die is er nog niet. De lezingen van vandaag gaan niet over deze tussentijd. Ze komen uit de profeet Ezechiël en uit het Johannesevangelie, vóór de kruisiging. En toch hebben ze er van alles mee te maken.

Preek

Vandaag wil ik u iets vertellen over bidden. De aanleiding hiervoor is de lezing uit het Johannesevangelie, die een gebed is. Jezus bidt tot zijn Vader. Wat is dat eigenlijk: bidden?

Bidden hebben we allemaal op de een of andere manier geleerd. Zelf heb ik dat, als katholiek, op een typisch katholieke manier geleerd. Als kind eerst het Wees Gegroet en, op de tweede klas van de kleuterschool, het Onze Vader. Thuis baden wij bij het eten. In de kerk leerde ik de vaste gebeden van de mis meebidden: Heer ontferm U, Eer aan God, Heilig Heilig Heilig, Lam Gods, Heer ik ben niet waardig, en verder de schuldbelijdenis en de geloofsbelijdenis. Op die leeftijd is het tamelijk gemakkelijk om zo'n tekst van buiten te leren. Wat het allemaal betekent, is een zorg voor later. Of niet, want je kunt die gebeden ook beschouwen als een soort mantra's, waarbij het niet nodig is dat je je precies bewust bent van de betekenis van de woorden die je uitspreekt. In protestantse kringen gaat het bidden heel anders. Gebed gaat veel minder via vaste formuleringen. Je moet nadenken over wat je bidt. Als je in een gezelschap bidt, bedenkt degene die het gebed doet, zelf een tekst. Tijdens kerkdiensten bidden de gelovigen alleen het Onze Vader hardop mee. Er is veel meer een zangcultuur. Het gebed van de gemeente gaat in de vorm van zingen.

Bij bidden praat je met God. We staan in een relatie met God, en communiceren daarin. We spreken bepaalde woorden uit, en krijgen geen zintuiglijk waarneembare reactie. Toch blijven we het doen. Blijkbaar helpt het. Een bekend spreekwoord zegt: nood leert bidden. En nood is er altijd wel.

In onze wereld kennen we noden op kleine en op grote schaal. Op kleine schaal zien we onze eigen zorgen en die van mensen in onze directe nabijheid. We zien veel eenzaamheid, agressie, ziekte, psychische klachten. We zien hoe jongeren een moeilijkere start maken in de maatschappij dan oudere generaties. We verliezen dierbare naasten. Bij al die dingen kunnen we wel wat steun van boven gebruiken.

Op grotere schaal zien we dat het niet goed gaat met de wereld. De opwarming van de aarde bedreigt het leven. De grote machtsblokken zien oorlog als een prima oplossing voor hun problemen. Oorlogen heersen in veel landen. Talloze mensen moeten hun thuis ontvluchten. Jongeren erven nu een wereld waarvan de oudere generaties zich toch iets anders hadden voorgesteld: we hebben toch geprobeerd de wereld beter achter te laten dan dat we haar zelf hadden gekregen? Dat is mislukt. Moeten we ons dat zelf aanrekenen? Zijn wij daarvoor verantwoordelijk? En kunnen we er nog op hopen dat het beter wordt?

In de eerste lezing, uit de profeet Ezechiël gaat het niet zozeer over bidden, maar wel over de relatie die we hebben met God. In die relatie gaat vaak iets mis. Bij de situatie waarin het volk van Israël zich bevindt ten tijde van Ezechiël, is het goed mis. Het volk zit in een uitzichtloze ballingschap. In Babylon is er nog maar weinig over van het Israëlitische volk, dat ooit een welvarend land bezat. Voor Ezechiël is het glashelder: het volk heeft zijn situatie aan zichzelf te wijten. In plaats van dat het volk dankbaar was jegens de God die dit voor hen bereid had, keerde het zich ervan af. Het ging de rijkdom die het bezat, opofferen aan valse goden. Er heerste onrecht, het land werd slecht bestuurd. Men vertrouwde niet meer op God en op wat het van Mozes had meegekregen aan leefregels. Dat kon niet goed blijven gaan. Het land is aangevallen, en God heeft dat toegelaten. Sterker nog: andere volkeren zijn nu het instrument van God geworden om het volk van het Verbond te straffen. Wie zijn kind liefheeft, spaart de roede niet!

Maar in deze passage lezen we dat de straf van God een einde heeft, en dat God de ellende van het volk zal omdraaien. “Nu zal ik Jakobs lot ten goede keren.” Dat doet God niet omdat het volk iets goeds gedaan heeft, maar vanwege het feit dat God onlosmakelijk is verbonden met het volk. “Ik zal strijden voor mijn heilige naam”. Met andere woorden: God zou God niet zijn als de situatie van het volk hopeloos was. Daarom is Ezechiël ook een profeet van de hoop. De tijden zijn slecht, maar we mogen, ja zelfs we moeten, hopen op betere tijden. God laat niet los het werk dat zijn hand begon. Als je in een relatie met God staat, heb je hoop en geloof dat een betere toekomst altijd mogelijk is.

Het idee van Ezechiël dat de narigheid die het volk Gods overkomt, een straf van God is voor slecht menselijk handelen, is, op zijn zachtst gezegd, problematisch. Komt alles wat ons overkomt, van God? Dat kunnen we niet geloven. Van sommige dingen die gebeuren, kunnen we iemand de schuld geven. Er zijn ook dingen waarvan we weten dat we ze zelf veroorzaakt hebben. Maar dan blijven er nog zo veel dingen over die ons gewoon overkomen: allerlei vormen van pech, verlies van je baan, ziekte, het verlies van een geliefde, financiële tegenslag. Het is moeilijk te geloven dat God zich met ieder detail van ons bestaan bemoeit. God is almachtig, maar niet zo almachtig.

Maar wat heeft de profeet Ezechiël ons dan te vertellen? Ezechiël heeft een helder antwoord op de vraag waar de narigheid vandaan komt, die we op ons pad krijgen. Dat antwoord staat ons niet aan, maar het gaat niet ook om het antwoord, maar om de vraag. Want we stellen onszelf wel degelijk de vraag of het geluk en de narigheid in de wereld iets met ons eigen handelen te maken heeft. We vragen ons af of de komst van vluchtelingen iets met de verhoudingen in de wereld te maken heeft. We vragen ons af of de ziekte die we hebben, veroorzaakt is door een ongezonde leefstijl. We vragen ons af of de oorlog tussen Israël en Palestina iets te maken heeft met onze eigen geschiedenis met joden en met onze eigen geschiedenis met moslims. We vragen ons niet meer af of de opwarming van de aarde door mensen veroorzaakt is, maar wel of een ander menselijk handelen ons kan redden van allerlei rampen. We hebben geen onheilspropheten nodig om de ons te wijzen op rampzalige consequenties die ons handelen kan hebben. We leven al voortdurend met dat soort vragen. En het cruciale punt is dan: wat kunnen wij eraan doen?

De kerkvader Augustinus zei hierover: “En daarom zeg ik, broeders en zusters: bid zoveel u kunt.” Daarmee zijn we terug bij het gebed. De leerlingen van Jezus zullen in de tijd tussen Hemelvaart en Pinksteren veel gebeden hebben. Voor hen moet dit een moeilijke tijd zijn geweest. Na de verrijzenis hebben ze Jezus nog diverse keren gezien, maar dat is nu afgelopen. Hij is nu uit beeld. Hij heeft beloofd een trooster en helper te sturen, maar dat is nog niet zo ver. Eigenlijk weten de leerlingen even niet hoe ze verder moeten gaan. Terug naar hun oude beroep, hun oude leven, hun geboortedorp? Of een ongewis avontuur in, doorgaan met wat ze van Jezus hebben geleerd, en aan iedereen die het horen wil, verkondigen dat Jezus de Messias was, die in het Eerste Testament was beloofd. Durven ze het aan? Hebben ze elkaar kunnen vasthouden? Ze hebben vast veel gebeden in deze dagen. Nood leert bidden.

Met de evangelielezing gaan we een stukje terug in de tijd: de dag voorafgaand aan de kruisiging. Jezus spreekt zijn leerlingen toe, enkele hoofdstukken lang. Het is een afscheidsrede. De lezing van vandaag is bovendien een gebed, althans een deel van een gebed. Jezus richt zich hier niet tot zijn leerlingen, maar tot God. Dat is wat je doet in een gebed.

Het wordt in de traditie het hogepriesterlijk gebed van Jezus genoemd. Wat hier in het Johannesevangelie gebeurt, lijkt op de nachtwake van de hogepriester voorafgaand aan Grote Verzoendag. Vandaar deze benaming van dit gebed. Jezus wordt hier verbeeld als de hogepriester die de liturgie van de verzoening voltrekt. Zo is Jezus degene die het gebed van zijn volgelingen leidt en voorgaat.

Jezus spreekt grote woorden over zichzelf. Dat maakt dit een merkwaardige tekst. Hoe zouden wij reageren als wij erbij waren geweest? Wij vinden bescheidenheid een deugd, en Jezus lijkt daar niet veel van in huis te hebben, zeker niet in het Johannesevangelie. Wanneer een prediker hier op het Grote-Kerkplein zo over zichzelf zou praten, zouden wij ons hier vermoedelijk net zoveel aan storen als de joodse religieuze autoriteiten deden.

Om deze tekst goed te begrijpen, moeten we weer een stukje verder in de tijd gaan, de tijd dat het Johannesevangelie geschreven is. De vier evangeliën zijn geschreven in verschillende gemeenschappen van volgelingen van Jezus Christus. Het zijn getuigenissen van de evangelisten en van hun gemeenschappen over Jezus. Wanneer de evangelist Johannes Jezus dit soort grote uitspraken in de mond legt, is in feite de evangelist en de gemeenschap waar hij in leeft, aan het woord. Deze gemeenschap spreekt uit dat Jezus van Nazareth van fundamentele betekenis is. Dat hij de Gezalfde is van wie de komst in het Eerste Testament al beloofd was. Wat Jezus heeft gedaan, wie hij is geweest, is zo belangrijk geweest dat het het leven van zijn volgelingen definitief heeft veranderd. Het is zo wezenlijk geweest dat er van Jezus zelfs gezegd wordt dat hij vanaf het begin van de Schepping bestaan heeft.

Voor de volgelingen van Jezus zijn het duistere tijden. De onderdrukking door de Romeinen heeft het volk van Judea in opstand doen komen. Die opstand is met veel geweld neergeslagen; Jeruzalem is in de as gelegd, de tempel verwoest. Heel veel Judeeërs zijn gevlucht en zoeken overal een goed heenkomen. Ergens daartussen zitten ook de volgelingen van Jezus. Maar de volgelingen van Jezus hebben een slechte relatie met degenen die niet in Jezus geloven. Zo slecht dat ze uit de synagoge verjaagd worden. Bovendien zijn er volgelingen bijgekomen die helemaal niet joods zijn. Dit geeft allerlei spanningen. We moeten dit stuk van de Bijbel lezen tegen de achtergrond van die spanningen. De centrale boodschap is dat Jezus de gemeenschap van zijn volgelingen bij elkaar houdt. Bij alle verschillen en spanningen moeten zij eraan vasthouden dat ze bij elkaar horen in Jezus' naam. Daar bidt Jezus voor, en eigenlijk bidt de evangelist daarvoor.

Waar bidden wij voor wanneer we bidden? Op de kaarsjesavond, die we hier twee keer per jaar organiseren, krijgen we daar een inkijkje in. De mensen die in de kerk een kaarsje komen opsteken, krijgen de gelegenheid om een gebedskaartje in te vullen. Daar staan mooie dingen op, en ook wel dingen waar je je wenkbrauwen bij fronst. Voor de overwinning van Oekraïne in de oorlog; voor voorspoed in zaken; voor het slagen voor mijn examen; voor het slagen van het examen van mijn kleinkind; voor de operatie van opa; ter nagedachtenis aan mijn ouders; voor vrede tussen alle volken. We vragen God een hele boel. We weten dat we als mensen niet alles voor elkaar kunnen krijgen. Hoe goed we ook ons best doen, er zijn altijd dingen die we aan die van hierboven moeten overlaten.

Het citaat van Augustinus, waarvan ik straks de eerste zin gaf, gaat verder: "Er is een overvloed aan slechte dingen en dat heeft God zelf toegelaten. Was er maar geen overvloed aan slechte mensen, dan zou er ook geen overvloed zijn aan slechte dingen. Het zijn slechte tijden! Het zijn moeilijke tijden! Dat zeggen de mensen tenminste. Laten we liever goed leven, dan worden de tijden vanzelf

goed. Wij zijn de tijden. Zoals wij zijn, zo zijn de tijden.” Je kunt daarop zeggen: “Waarde kerkvader Augustinus: zo simpel is het niet. Ik kan in mijn kleine wereldje wel iets doen, maar daarmee red ik de wereld niet.” Maar eigenlijk is het wel degelijk zo simpel. In ons kleine wereldje moeten we doen wat we kunnen.

Bij bidden praat je dus met God. Maar ondanks dat je geen hoorbaar antwoord krijgt, is bidden ook luisteren naar God. Je probeert je open te stellen voor wat God terugfluisert. Daarom moet je bij het bidden vooral ook niet te veel praten. God is heel beleefd, hij zal je niet onderbreken. Als je de hele tijd zelf aan het woord blijft, hoor je dus niet Gods stem. Als je in je gebed tijd inruimt om te luisteren, komt er soms iets bijzonders op je toe.

Gebed is als een zaadje. Je gooit het in de grond en het gaat groeien. Zaad heeft alles al in zich, maar om iets te zien te krijgen, moet je het wel in de grond gooien; als je het zakje met zaadjes niet openmaakt, zal er niets gebeuren. Maar als je het aan de aarde toevertrouwt, kan er iets opbloeien dat je nooit zelf zou kunnen bedenken of maken. Amen.